

Зграда Сеизмолошког завода у Београду
The Seismological institute building

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

План западне фасаде павиљона
West facade plan

Зграда Сеизмолошког завода у Београду

Ташмајдански парк бб

Споменик културе

Изглед павиљона из 1912. године
View of the pavilion, 1912.

Дуж старог Цариградског друма, данашњег Булеvara краља Александра, налази се једна од најлепших престоничких зелених оаза, парк Ташмајдан. Смештен је у делу града дуге и богате историје, о чијим зачецима сведочи и најстарији културни слој, остаци јужне некрополе Сингидунума. Обиље археолошког налаза: надгробне стеле, метал, керамика и друго, пронађени су са обе стране некадашњег античког излазног пута из града, односно на простору самог парка.

Будући велелепан изглед парка, са свим монументалним

здањима унутар њега, тешко да је могао да се наслути на пустом и ненасељеном простору током каснијих векова. Мењала му се намена – од каменолома (топоним Ташмајдан у преводу с турског језика значи *камен* и *рудник*) до ванредно важних момената за историју Срба који су се у окриљу њега догодили, као што је било читање Хатишерифа 1830. године.

Кнез Милош је донео одлуку да на Ташмајдану изнад каменолома буде Варошко гробље (1828. године) са омањом гробљанском црквом, што ће му током просторне трансформације, односно

целокупне урбанизације, остати изразито обележје. Постојало је до пред крај XIX века, кад је измештено на место данашњег Новог гробља. У планском развоју града првих деценија XX века (пре тога се у Бешлићевом плану из 1893. године први пут износи идеја о уређењу), Ташмајдан је посматран као простор огромног потенцијала, на којем се предвиђала градња јавних објеката, па чак и у међуратном периоду проширење универзитетског комплекса. Од обимнијих грађевинских замисли остварене су само неке, чиме су се спонтано створиле могућности за очување и смишљено оплемењивање већих зелених површина, као првих елемената градског парка.

Први јавни објекат подигнут на Ташмајдану је зграда Сеизмолошког завода. Историја градње ове необичне зграде на ободу парка заиста је дуга. Све је почело давне 1893. године, кад је земљотрес јаког интензитета погодио Свилајнац, што је био повод за озбиљан корак у развоју сеизмологије у Србији. Новији истраживачи наводе коју годину пре као пресудну у развоју српске сеизмологије, тачније 1887, кад је први српски школовани астроном и геофизичар Милан Недељковић основао Астрономску и метеоролошку опсерваторију у Београду. Било како било, увидевши неопходност постојања модерне сеизмолошке службе, чији ће се резултати заснивати на новим искуствима, Јеленко Михаиловић, тада асистент на Великој школи, и Михаило Недељковић, сарадник, упућују предлог професору геологије Светолику Радовановићу. То је резултирало формирањем званичне Сеизмолошке службе под окриљем Геолошког завода Универзитета 1906. године. Захваљујући заједничком залагању, ова организација се 1919. године издвојила као самостална установа – Сеизмолошки завод, чиме је започело њено ново поглавље у земљи и иностранству.

Ради систематског праћења земљотреса у Србији, било је потребно обезбедити објекат у којем ће се инсталирати мерни инструменти. Министар просвете Андра Николић, препознавши далекосежни значај овог важног момента, 1906. године обезбеђује средства за градњу зграде. Како наводе тадашњи извори, за место градње *скромног павиљона* одређен је Ташмајдан на *старом гробљу*.

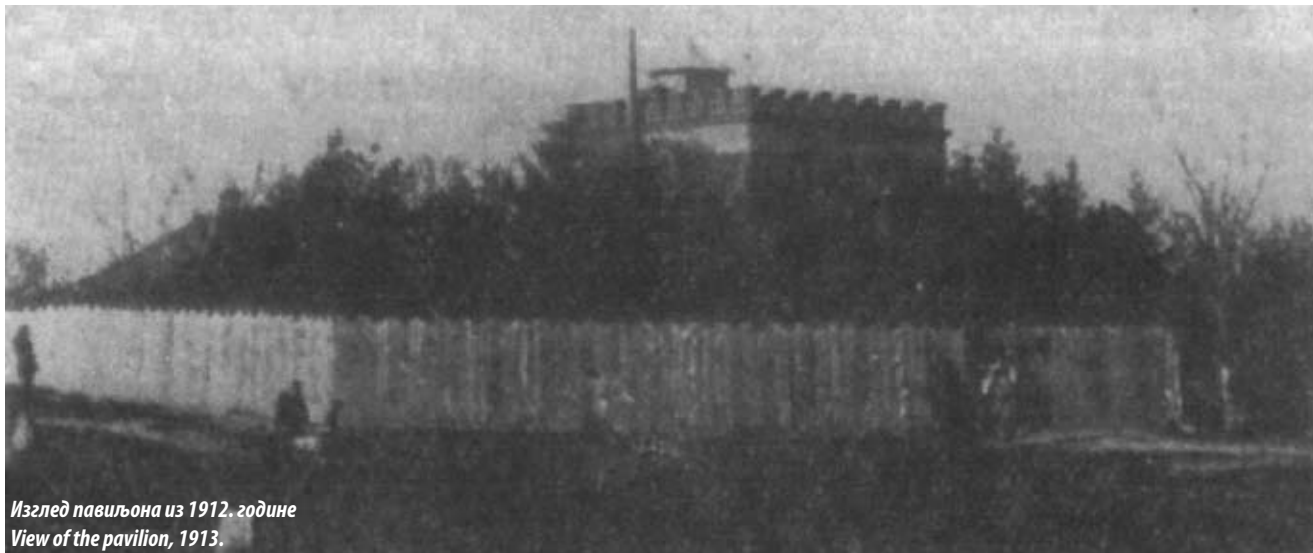
Wiechert – две хоризонталне компоненте
Wiechert – two horizontal components

Главни улаз у објекат
Main entrance

Израда пројекта је поверена архитекти Момиру Коруновићу. Камен темељац је постављен 10. септембра 1908. године. Зграда је завршена годину дана касније, у мају. Инструменти инсталирани у новоподигнутој згради први пут су 1910. године забележили земљотрес, са епицентром у далекој Анадолији.

Била је то скромна приземна зграда. Мада нема препознатљиве карактеристике аутентичног стила архитекте Момира Коруновића, остаће забележена као прво реализовано дело овог великог аутора, које представља важан сегмент његовог богатог и разноврсног опуса. Као један од архитеката који је током читавог свог стваралаштва неговао национални стил, одупирући се авангардним схватањима новије архитектуре, оставио је српском градитељском наслеђу оригинална дела, међу којима су: Соколски дом „Матица“ у Делиградској улици, зграда Министарства пошта у Улици Мајке Јевросиме, породична кућа у Ламартиновој улици бр. 10, многе цркве. У третману својих објеката архитекта Коруновић се посебно освртао на спољашњи уметнички израз, њихову декоративност, што није био случај са зградом Сеизмолошког завода. Задатак је био пројектовати омањи, утилитарни објекат посебне намене. Дакле, приоритет је била функционалност. Сачувана историјска фотографија првобитног изгледа завода из 1909. године приказује приземни зидани објекат од опеке, типа павиљона, скромних стилских одлика. Приказана је бочна фасада објекта са улазом истакнутим залученим оквиром, што ће бити основни облик у будућем стваралаштву овог аутора. Изнад равног крова са снажно наглашеним кровним венцем уздижу се два витка димњака. Објекат је располагао и подземним нивоом, у којем су се налазили инструменти. Како су се с временом све више потврђивали резултати рада сеизмолошке службе, а уз то се новим политичким контекстом државе увећала територија коју је служба покривала, неопходно је било повећати капацитет саме зграде. По пројекту архитекте Ђуре Бајаловића, 1912. године постојећи објекат је надзидан за једну етажу. О томе како је изгледао сведочи и фотографија из те године, на

Изглед павиљона из 1912. године
View of the pavilion, 1913.

којој се делимично види зграда са зупчастим завршним сегментом. Нажалост, рад службе је заустављен избијањем рата. У згради се у то време налазио део окупаторске војне ауто-команде, који је уништио скоро све апарате и опустошио просторије. Механички инструменти *Wiechert*, добијени ратном одштетом 1929. године, остали су основ инструменталног сеизмолошког мерења све до 1980. године. И данас у функцији, налазе се у згради. Следеће две интервенције на згради – 1926. године проширење у приземном делу и 1939. године дозиђивање у делу објекта у нивоу спрата – коначно су уобличиле објекат у изглед који видимо данас. То је слободностојећа зграда, издужене правоугаоне основе, обликована у стилу романтизма. Подеоним венцем је рашчлањена на зону приземља и спрата. Низом ритмично распоређених прозора лучних оквира остварена је динамичност омање фасаде. Посебан акценат представља завршни декоративни елемент зупчasti венац, који чини овај објекат врло оригинално и маштовито решеним. Окружена зеленилом и упадљиве црвене боје, зграда је постала препознатљив просторни детаљ великог ташмајданског парка.

Зграда Сеизмолошког завода се убраја у ред значајних објеката техничке културе у Београду. Објекти овог типа, иако различитих ауторских израза, попут Астрономске и метеоролошке опсерваторије у Карађорђевог парку, Опсерваторије на Звездари и других, нису грађени само као истраживачки центри или лабораторије већ су резултат зналачки простиудираних потреба и естетике. Поред

неспорних архитектонских и урбанистичких вредности које зграда Сеизмолошког завода данас има, посебно место у историји не само градње Сеизмолошког павиљона већ и у развоју српске сеизмологије припада делу и личности професора Јеленко Михаиловића, првог и много година јединог сеизмолога код нас који је, све до своје смрти средином прошлог века, живео у згради завода.

Зграда Сеизмолошког завода је 2007. године проглашена за споменик културе.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Јеленко Михаиловић, управник Сеизмолошког завода, *Сеизмолошки завод у Београду, његов рад и његова историја*, Београдске оштинске новине, јануар 1940.
2. Александар Кадијевић, *Српски архитекти новијег доба*, Момир Коруновић, Београд, 1996.
3. Зоран Маневић, *Коруновић–Митровић–Ђокић, Романтична архитектура*, Институт за историју уметности, Београд, 1990.
4. *Индустријска архитектура Београда и Србије: проблеми истраживања и тумачења*, Годишњак града Београда, књ. LIX, 2012, стр. 11–36.
5. Милан Јеличић, *Сеизмолошки рад астрономске и метеоролошке опсерваторије у Београду*, Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VI“, Београд, април 2010.
6. Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда.

The Seismological institute building

Tašmajdan park

Cultural monument

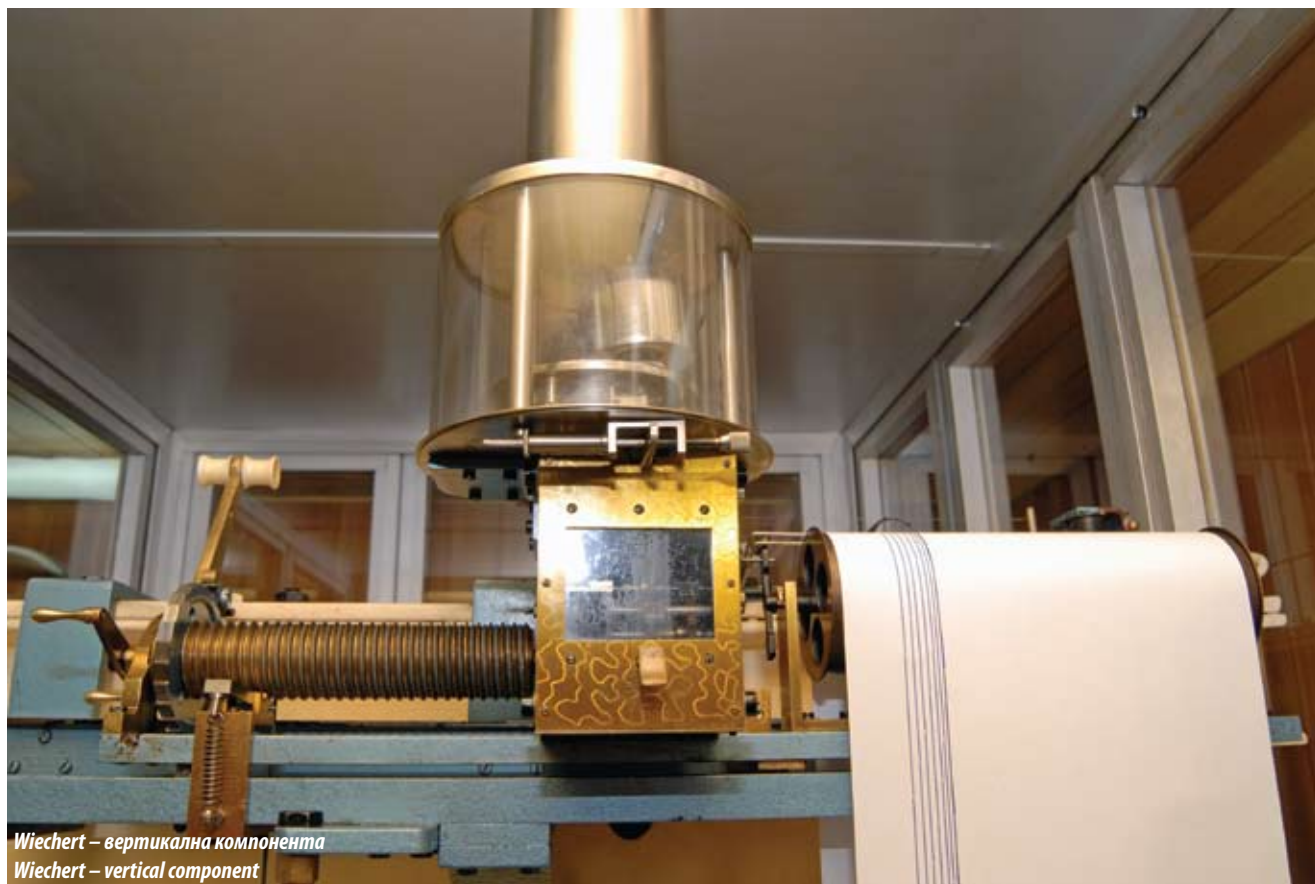

Изглед павиљона из 1926. године
View of the pavilion, 1926

One of the most beautiful green oases of the capital is situated in the Tašmajdan Park Along the old Carigradski Drum, today's Kralja Aleksandra Boulevard. It is located in the part of the city having a long and rich history, with the oldest cultural stratum as the testimony to its beginnings, the southern necropolis of Singidunum. The abundance of archaeological findings: tombstones, metal, ceramics and other, were discovered on both sides of the ancient exit road from the city, as well as in the area of the park.

One could have hardly imagined that in the centuries to come, a desolate and uninhabited space would become an outstanding park, with all the monumental buildings within this area. Its purpose has been changed - from the quarry (the toponym Tašmajdan translated from the Turkish language would mean stone and mine) to the particularly important moments for the history of Serbs that took place within this area, such as the reading of the Sultan's Edict in 1830.

Prince Miloš decided to place the Varoško groblje (Old city cemetery) (in

Wiechert – вертикална компонента
Wiechert – vertical component

1828) on the Tašmajdan above the quarry with a small cemetery church, that remained a distinctive feature during the spatial transformation, more specifically, the complete urbanization. It existed until the late 20th century, when it was relocated to the site of the today's Novo groblje (the New Cemetery). The development of urban planning in the first decades of the 20th century (originally, the Bešlić Plan of 1893 sets forth the idea of land development for the first time); Tašmajdan was seen as the space of enormous potential, with the construction of public buildings planned, even in the interwar period, when the University complex extension was projected. Only some of the more extensive construction ideas have been carried out, spontaneously creating the possibility to preserve and plan the development of larger green areas, as the first elements of the city park.

The first public building erected on Tašmajdan was the building of the Seismological Institute. The history of construction works of this unusual building located on the perimeter of the park turned out to be quite long. It all started back in 1893, when Svilajnac was hit by the earthquake of high intensity, consequentially bringing along some serious steps in the development of seismology in Serbia. Recently, the researchers refer to one year before that event, as the crucial year in the development of Serbian seismology, specifically, the year of 1887, when the first Serbian educated astronomer and geophysicist Milan Nedeljković founded the Astronomical Observatory and Meteorological Observatory in Belgrade. Either way, having recognized the necessity of introducing a modern seismic service that would base their work on new findings, Jelenko Mihailović, the assistant professor at the Great School, and

Маинка – хоризонтална компонента
Mainka – horizontal component

Mihailo Nedeljковић, the associate, presented a proposal to the professor of geology, Svetlana Radovanović. This resulted in forming the official Seismological Service under the umbrella of the Geological Institute of the University in 1906. Thanks to their joined efforts, in 1919 this organization grew into an independent institution - the Seismological Institute, which opened a new chapter in the country and abroad.

To ensure the systemic monitoring of earthquakes in Serbia, it was necessary to provide a facility to accommodate the installed meters. The Minister of Education, Andra Nikolić, recognized a far-reaching importance of that particular moment and obtained funds for the construction of the building, in 1906. As asserted by the sources of that time, the site of the construction for building the modest pavilion was determined to be Tašmajdan on the old cemetery.

The development of the design was entrusted to the architect Momir Korunović. The cornerstone was laid on September 10, 1908. The building was completed a year later, in May. The instruments installed in the newly built house reported the earthquake for the first time in 1910, with the epicentre detected as far as in Anatolia.

It was a modest ground floor building. Even though it has no distinctive traits of an authentic architectural approach of Momir Korunović, it will remain noted as the first completed work of this great author, representing an important segment of his rich and diverse work. Being one of the architects who persistently, throughout their entire career pursued the national style, opposing to avant-garde perceptions of the new generation architecture, he left to the Serbian building heritage his original works, such as: the Sokolski dom "Matica" in Deligradska Street,

the building of the Ministry of Postal Services in Majke Jevrosime Street, family house in Lamartinova Street no. 10, as well as numerous churches. Korunović's approach to designing his buildings was particularly focused on the external artistic expression and their decorative character, quite unlike the one exercised in the case of the Seismological Institute building. His task was to design a small, utility building designated for special purposes. Therefore, its priority was to be functional. A preserved photograph of the original appearance of the Institute recorded in 1909 shows a ground floor structure built from bricks, of a pavilion type, with inhibited stylistic features. Likewise, one can see the side façade of the building, with the entrance having a prominent arched frame that would later become the basic form used by this author in his future work. There were two slender chimneys protruding above the flat roof with a powerfully accentuated cornice. The building also had an underground level, accommodating the instruments. As over time, the results of the seismic service became growingly acknowledged, along with the new political environment in the state and the expansion of the territory covered by the service, it was necessary to increase the capacity of the building. In 1912, according to the design of architect Đura Bajalović, the superstructure was built to add another floor on the existing building. A photograph made in that year caught the part of this building with a finishing showing the jagged cornice on the façade. Unfortunately, the Service stopped working after the outbreak of war. A part of the occupational military headquarter was located there, destroying almost all the devices and premises of the building. The mechanical instrument Wiechert, received as a part of war indemnification in 1929, remained as an instrument for seismic measurement all along until 1980, obtained by war compensation in 1929, remained the basic device used for seismological measurements all the way until 1980. Even today, these instruments may be found in the premises of the building. The next two interventions on the building - in 1926, the extension in the ground floor and in 1939 and construction of an annex in the part of the house at the upper floor level - finally gave the building the appearance that we see today. It is a freestanding building of an elongated rectangular basis, shaped in the style of Romanticism. It is divided by moldings into the ground and the upper floor area. A series of rhythmically arranged windows having arched frames brought on the vibrancy to this relatively small façade. A special detail is the final decorative element of the jagged cornice, bringing the original and imaginative style to this building. Surrounded by greenery and strikingly red colours, the building has become a recognizable spatial detail of the big Tašmajdan Park.

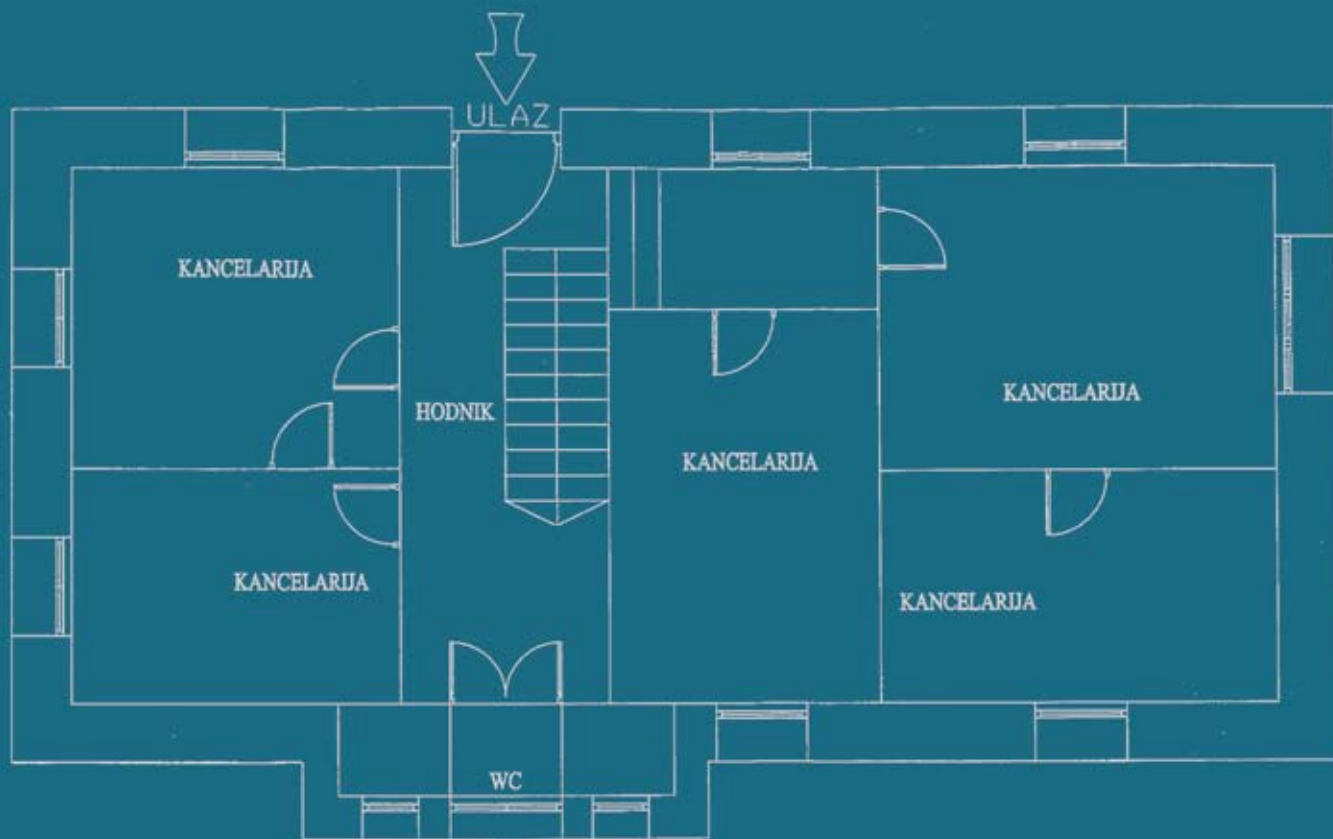
The building of the Seismological Institute is one of the most important

facilities of technical science culture in Belgrade. Similar structures, despite their diverse nature, such as the Astronomical Observatory and Meteorological Observatory in Karađorđe's Park, the Observatory on Zvezdara and other, have not been built solely to serve as research centres or laboratories, but represent the results of knowledgeably studied requirements and aesthetics. Aside from the undeniable architectural and urban values that the building of the Seismological Institute has today, a special place in the history will be preserved for the work and personality of professor Jelenko Mihailović, who had a special role in both the construction of the Seismological pavilion and the development of Serbian seismology, as the first and for many years the only seismologist in our country, who lived in the building of the institute until his death in the middle of the last century.

The building of the Seismological Institute was proclaimed a cultural monument in 2007.

LITERATURE:

1. Jelenko Mihailović, Director of Seismological Institute, *Seizmološki zavod u Beogradu, njegov rad i njegova istorija, Seismological institution in Belgrade, its Work and its History*, Beogradske opštinske novine, January 1940.
2. Aleksandar Kadijević, *Srpski arhitekti novijeg doba, Momir Korunović, The Serbian Architects of Modern Times*. Belgrade, 1996.
3. Zoran Manević, *Korunović–Mitrović–Đokić, Romantična arhitektura, Korunović–Mitrović–Đokić, Romantic Architectur*, Institut za istoriju umetnosti, Belgrade, 1990.
4. *Industrijska arhitektura Beograda i Srbije: problem istraživanja i tumačenja, The Industrial Architecture of Belgrade and Serbia: the problem of research and interpretation*, Godišnjak grada Beograda, book LIX, 2012, pages 11–36.
5. Milan Jeličić, *Seizmološki rad astronomske i meteorološke opservatorije u Beogradu, Seismological work of Astronomy and meteorology observatory in Belgrade*, Zbornik radova konferencije „Razvoj astronomije kod Srba VI“, Belgrade, April 2010.
6. Dokumentacija Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, Documents of the Belgrade City Institute for the Protection of Cultural Monuments.

Основа приземља павиљона
Ground floor plan

Зграда Сеизмолошког завода у Београду

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Оливера Вучковић, в.д. директора

Аутор: Ирена Сретеновић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Академија Oxford – agent d.o.o, Јагодина

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Birograf comp“ d.o.o.

Београд, 2017.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућило Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

725.1(497.11)(036)

СРЕТЕНОВИЋ, Ирена, 1971-

Зграда Сеизмолошког завода у Београду = The Seismological institute building / [аутор Ирена Сретеновић ; превод Академија Oxford ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2017 (Београд : Birograf). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-89779-36-3

1. Академија Оксфорд

а) Београд - Београдска задруга - Водичи

COBISS.SR-ID 246560780

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

